

ОСОБЛИВОСТІ ПРИВАТИЗАЦІЇ МАЙНА І ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ОБСЛУГОВУЮЧИХ ПІДПРИЄМСТВ АПК

Процес трансформації державних агросервісних підприємств та сервісних підрозділів колективних сільськогосподарських підприємств у період формування ринкової інфраструктури здійснюється на основі проведення приватизації державного і колективного майна. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України "Про особливості приватизації в агропромисловому комплексі" майно обслуговуючих підприємств приватизують не тільки їх трудові колективи, а й працівники сільськогосподарських колективних формувань, яких дані підприємства обслуговують. Постановою визначено, що трудовий колектив підприємства і сільськогосподарські товаровиробники повинні приватизувати не менше 51% вартості майна. Перетворення обслуговуючих підприємств з участю трудівників сільського господарства в акціонерні або кооперативні сприяє підвищенню злагодженості у роботі всього технологічного циклу сільськогосподарського виробництва.

Одним з найважливіших і відповідальних його етапів є оцінка вартості майна підприємств як цілісних майнових комплексів. До переліку цього майна включають: основні засоби та інші позаоборотні активи; оборотні засоби (запаси і затрати, грошові кошти, розрахунки та інші активи). Вартість цілісного майнового комплексу (масова оцінка) оцінюють за формулою:

$$В_{цмк} = Оз + На + Вкі + Уні + Вдв + (Зз + Фа - Кр),$$

де $В_{цмк}$ – вартість цілісного майнового комплексу;

$Оз$ – залишкова вартість основних засобів з урахуванням індексації балансової вартості за станом на 1 квітня 1996 р.;

$На$ – залишкова вартість нематеріальних активів, відображених у балансі;

$Вкі$ – відновна вартість незавершених капітальних вкладень;

$Уні$ – відновна вартість устаткування (невстановленого);

$Вдв$ – довгострокові фінансові вкладення;

$Зз$ – запаси і затрати, які включають у валюту балансу;

$Фа$ – фінансові активи (інші позаоборотні активи, грошові кошти, розрахунки та інші активи);

$Кр$ – кредиторська заборгованість (довгострокові пасиви, розрахунки та інші пасиви, резерви майбутніх витрат і платежів).

Розрахована за вищенаведеною формулою вартість цілісного майнового комплексу державного сервісного підприємства становить суму майна, що підлягає приватизації серед членів трудового колективу та сторонніх фізичних осіб і фінансових посередників відповідно до плану приватизації. Визначена вартість цілісного майнового комплексу сервісного підрозділу колективного сільськогосподарського підприємства – це сума майна пайового фонду майна, що підлягає наступному паюванню серед працівників підприємства.

Кожен член трудового колективу державного сервісного підприємства має право приватизувати майно на суму півтораразової вартості майнового сертифіката (в гривневому обчисленні це становить 750 гривень). Загальну суму майна, що належить для приватизації трудовим колективом, визначають шляхом множення чисельності персоналу на суму півтораразової вартості приватизаційного майнового сертифіката. Наприклад, якщо на підприємстві працюють 100 осіб, то частка їх майна становить 75000 грн (100 x 750).

Для визначення частки майна, що належить для приватизації сільськогосподарським товаровиробникам, необхідно визначити суму, котра відповідає 51% вартості майна підприємства, і від неї відняти суму майна, що належить для приватизації трудовим колективом. Наприклад, якщо вартість майна підприємства становить 1 млн. грн., то трудовникам села виділяють для приватизації 435 тис. грн. $[(1000000 \times 0,51) - 75000]$.

Розподіл вищеназваної суми майна серед сільськогосподарських підприємств та їх членів здійснюють з урахуванням питомої ваги вартості послуг, які обслуговує підприємство надає конкретному сільськогосподарському колективному формуванню. Наприклад, середньорічна вартість послуг, що їх надає обслуговуюче підприємство сільськогосподарським колективним формуванням, становить 3 млн. грн, в т. ч. селянській спілці "Нива" – 300 тис. грн., що складає 10%. Звідси, селянській спілці "Нива" виділяють для приватизації її членами 43,5 тис. грн. $(435 \text{ тис. грн.} \times 0,1)$ державного майна. Кожен член селянської спілки має право для приватизації майна на суму півтораразової вартості приватизаційного майнового сертифіката. Таким чином, у приватизації майна державного обслуговуючого підприємства візьмуть участь 58 членів $(43500 : 750)$ селянської спілки "Нива".

Нові сервісні формування на селі організовуються як на базі обслуговуючих підрозділів колективних сільськогосподарських підприємств при їх приватизації, так і на капітальні вкладення окремих підприємств. При приватизації сервісних підрозділів (ремонтних майстерень, автотракторних парків тощо) колективних сільськогосподарських підприємств кожен селянин має право використати для цього пайовий майновий сертифікат, який характеризує його трудову частку в колективному майні. Шляхом персоніфікації майна окремих підрозділів господарства формується на селі сервісна інфраструктура, яка в умовах багатокладності та переходу до ринку має забезпечувати своєчасне і високоякісне виконання технологічних процесів виробництва сільськогосподарської продукції.

Реформування сервісної сфери на різних ієрархічних рівнях має певні особливості. Так, приватизація підрозділів інженерно-технічної служби на господарському рівні значною мірою залежить від форм і напрямків реформування власності сільськогосподарських підприємств. Приватизацію необхідно здійснювати одночасно зі зміною форм власності основного виробництва. Їх майно входить до складу основних фондів господарства і є колективною власністю, яку розподіляють (персоніфікують) безоплатно між членами трудового колективу шляхом паювання. Але при цьому більша частка майна залишається у власності колективу і не має індивідуального власника з правом юридичної особи. Базовий пайовий фонд працівників формується пропорційно закріплених за ними основних фондів. Значна частка паю припадає також на пенсіонерів.

Узагальнення практики приватизації свідчить, що ряд господарств удосконалюють процес реформування відносин за рахунок поглиблення індивідуально-колективної власності структурних підрозділів та їх окремих працівників з правом юридичної особи. Показовим щодо цього є досвід окремих реформованих господарств, в яких, при створенні самостійних виробничих підрозділів, працівники викупляли майно своїми акціями. В окремих господарствах колективи у формі бригад, цехів, ланок формуються за типом кооперативів, які функціонують як підрозділи галузей.

Агротехсервісна служба на районному рівні представлена ремонтно-транспортними підприємствами та підприємствами з матеріально-технічного забезпечення. До їх складу входять відповідні структурні підрозділи для виконання робіт та надання послуг. Майно цих підрозділів створювали не тільки безпосередньо вони, а й споживачі послуг.

Доцільно надати можливість купувати акції агротехсервісних структур юридичним та фізичним особам, підприємствам, заводам-виготовлювачам техніки, ремонтним організаціям, які технологічно пов'язані з об'єктом приватизації. Надати пільги для споживачів робіт та

послуг агротехсервісних підприємств у придбанні акцій, здійснювати їх продаж банкам та іншим фінансовим установам з метою залучення інвестицій.

Необхідно організовувати на кооперативних засадах машинно-технологічні і машинно-тракторні станції, механізовані загони для збирання зернових, кормових, просапних та інших культур, прокатні пункти, постачання технічних засобів через біржову торгівлю та комерційні структури, ширше використовувати лізингові операції.

Пункти прокату слід створювати як госпрозрахункові підрозділи райагропостачів, ремонтно-транспортних підприємств, машинних дворів та інших господарських структур або на самостійному балансі. Пункт надає у прокат технічні засоби, виконує своїми силами й технікою землерийні, меліоративні, транспортні, навантажувально-розвантажувальні роботи, роботи, здійснює обробіток ґрунту, боротьбу з шкідниками рослин, збирання врожаю в садово-городніх кооперативах, на присадибних ділянках фермерів та окремих споживачів, відновлює та реалізує частково зношену техніку. Він також вивчає обсяг робіт та послуг, потребу в технічних засобах, утримує їх в робочому стані, організовує ремонт і здійснює технічне обслуговування та лізингову діяльність. Відносини між пунктом прокату та споживачами робіт і послуг регулюються договірними умовами.

На обласному рівні доцільно створювати відкриті акціонерні товариства на базі агротехсервісних підприємств обласної і міжрайонної спеціалізації та ремонтних заводів. Основною їх функцією має бути розміщення замовлень на поставку матеріальних ресурсів, проведення єдиної технічної політики в ремонтному виробництві, створення нових виробництв продукції машинобудування, відновлення зношених деталей, а також організація централізованої закупівлі матеріально-технічних ресурсів.

На нинішньому етапі обласні сервісні організації слід перетворити на технічні центри, які б виконували функції координування дій районних підприємств щодо надання послуг, регулювання економічних взаємовідносин.

На національному рівні має відбуватися послідовна заміна державної власності приватною. Концерн «Укртехсервіс» доцільно перетворити в акціонерне товариство з покладенням на нього відповідальності за формування єдиної технічної політики в сільськогосподарському машинобудуванні, ремонтному виробництві, механізації рослинництва і тваринництва, централізованій закупівлі найважливіших видів ресурсів, включаючи нафтопродукти.

Удосконалення матеріально-технічного та сервісного забезпечення необхідно здійснювати за рахунок створення на базі колишньої розгалуженої мережі підприємств концерну «Украгротехсервіс», машинобудівних та ремонтних заводів із залученням іноземних фірм, лізингових, дилерських та сервісних компаній. Їх можна створювати в межах державної, колективної, акціонерної, сумісної та приватної власності. Матеріальною основою цих формувань повинні бути акціонерний та пайовий капітал засновників, інвестиції зарубіжних фірм, кредити банків.

Таким чином, на основі приватизації майна державних і колективних підприємств, залучення додаткових капітальних вкладень формують сервісну ринкову інфраструктуру на всіх ієрархічних рівнях АПК.